

ЛІНГВОКОНЦЕПТОЛОГІЯ

УДК 81'276.6:342(73)

DOI: [https://doi.org/10.17721/um/55\(2025\).230-255](https://doi.org/10.17721/um/55(2025).230-255)

Олексій ТЕРТИЧНИЙ, асп., мол. наук. співроб.

ORCID ID: 0009-0006-1479-8510

e-mail: o.tertychnyy@gmail.com

Інститут мовознавства імені О. О. Потебні НАН України,

Київ, Україна

ВЕРБАЛІЗАЦІЯ КЛЮЧОВИХ КОНЦЕПТІВ КОНСТИТУЦІЙНОГО ПРАВА В ТЕКСТІ КОНСТИТУЦІЇ СПОЛУЧЕНИХ ШТАТІВ АМЕРИКИ

Вступ. У сучасному світовому інформаційному просторі, зокрема у його сегменті, зорієнтованому на західні культурні цінності, США концептуалізують як зразок тривалої демократичної традиції державного будівництва та правового регулювання суспільного життя. Фундамент північноамериканської демократії закладено текстом Конституції США, що функціонує в майже незмінному вигляді протягом близько чверті тисячоліття. Текст вербалізує ключові концепти правового сегменту мовної картини світу суспільства США. Його важливість для України визначена роллю США як головного стратегічного партнера нашої держави.

Методи. Провідним методом дослідження виступає лінгво-концептологічний, застосування якого передбачає аналіз вербалізаторів ключових концептів тексту (у нашому випадку – належних до юридичного сегменту картини світу).

Результати. На основі текстових вербалізаторів (на рівнях лексем, словосполук, речень, більших текстових фрагментів) проаналізовано загальні принципи концептуалізації ДЕРЖАВИ в Конституції США, специфіку концептуалізації типу та структури ДЕРЖАВИ, концепт ШТАТ як один із ключових для державно-правової системи США, концептуалізацію трихотомії ВЛАДИ як юридичної основи рівноваги демократичного суспільства, концептуалізацію СЕКУЛЯРНОСТІ права та правового синкретизму, НЕДЕМОКРАТИЧНІ (НЕЕГАЛІТАРНІ) правові концепти первісного тексту Конституції США, “Біль про права” (конституційні поправки 1–10) як верба-

лізацію концепту ПРАВА ЛЮДИНИ, інші поправки до Конституції США як вербалізатори еволюції правової системи.

Висновки. Текст Конституції США в цілому вербалізує макроконцепти ДЕМОКРАТІЯ та ФЕДЕРАЛІЗМ (із діалектичною рівновагою прав окремого ШТАТУ і федерального УРЯДУ). Ключовими концептами тексту, що становлять основу державно-правового ладу США, виступають СЕКУЛЯРНІСТЬ (= відсутність сакрального джерела) влади та права, РЕСПУБЛІКАНСЬКИЙ (= антимонархічний) та ЕГАЛІТАРНИЙ (= антистановий) характер держави (неегалітарні риси первісного тексту, зокрема у сфері прав жінок, індіанців та афроамериканців, були виправлені наступними поправками до Конституції), РОЗДІЛЕННЯ ВЛАД (рівновага у межах трихотомії законодавчої, виконавчої та судової гілок влади), ЦЕНТРАЛІЗАЦІЯ ВЛАДИ (посада сильного президента за відсутності посади прем'єр-міністра). Історично зумовленою колишньою залежністю від Британії може бути така риса ЗАКОНОДАВЧОЇ влади, як ДВОПАЛАТНИЙ парламент, де замість британських графств фігурують американські штати. До специфічних порівняно з іншими західними правовими системами рис юридичної системи США, вербалізованих текстом Конституції, належать НЕПРЯМІ ВИБОРИ через систему ВИБОРЩИКІВ (виборників).

Ключові слова: мовна картина світу, концепт, вербалізація, концептуальні синоніми, концептуальні антоніми (опозиції), текст Конституції США.

Вступ

Актуальність дослідження визначена масштабністю та мірою впливу на світові суспільні цінності демократичного досвіду державо- і правотворення у США, реалізованого на основі Конституції, що діє вже майже два з половиною століття.

Текст Конституції США досліджують із погляду юриспруденції [Волівецька, 2019; Ірклієнко, 2022; Кафарський, 2010], політології [Кафарський, 2010; Милосердна, 2016], внутрішньої лінгвістики, а саме лексики та граматики [Вікторук, 2024; Вікторук, & Стеценко, 2024; Зеленська, 2020а; Зеленська, 2023а; Зеленська, 2023b], тоді як з погляду зовнішньої лінгвістики, зокрема вербалізації правового сегменту мовної картини світу, цей винятково

важливий для розвитку світової правосвідомості та юридичної культури текст іще не був матеріалом дослідження.

Об'єкт дослідження – юридичний сегмент мовної картини світу суспільства США, зокрема, концептуалізація конституційного права як основи демократичного державотворення. Предмет дослідження – специфіка вербалізації ключових концептів конституційного права в тексті Конституції США. Матеріал дослідження – тексти Конституції США та поправок до неї мовою оригіналу.

Мета статті – на основі вербалізаторів різних рівнів (лексеми, сполучення слів, речення, більші текстові фрагменти) змоделювати правову концептосистему, віддзеркалену в тексті Конституції США.

Методи

Основним методом виступає лінгвоконцептологічний, що передбачає виокремлення ключових концептів за системою їхніх вербалізаторів у тексті.

Результати

Загальні принципи концептуалізації ДЕРЖАВИ в Конституції США

Конституція – стрижень держави [Ірклієнко, 2022, с. 130]. Загальновідомо, що конституція є головним, основоположним документом кожної ДЕРЖАВИ, визначаючи найзагальніші правові основи її специфіки та функціонування. Уся СИСТЕМА ЗАКОНОДАВСТВА держави спирається на конституцію. Цей факт висуває особливі вимоги як щодо чіткої, однозначної семантичної окресленості концептів, вербалізованих текстом конституції, так і щодо термінологічності засобів такої вербалізації. Відповідно, дослідження тексту конституції на основі підходів лінгвоконцептології дозволяє визначити ключові концепти правової системи держави та специфіку їхньої вербалізації, а затим змоделювати основи правового сегменту картини світу громадян відповідної держави, правової культури суспільства. Представники дискурсології виокремлюють конституційний дискурс як підвид юридичного дискурсу [Зеленська, 2023b, с. 97].

Конституцію відносять до конституційного права, синонімом якого виступає державне право (у США і Франції використовують перший термін, у Німеччині – другий) [Кафарський, 2010, с. 25], іще одним синонімом вважають політичне право [Кафарський, 2010, с. 26]. “З позицій конституційного права основоположною складовою конституції є загальнолюдські цінності, етнодуховні засади та моральні норми суспільного буття, які сформувалися історично, у процесі кристалізації народу (нації)” [Кафарський, 2010].

Конституція США – основа демократичної державно-правової моделі країни [Милосердна, 2016], ухвалена 1787 р., є найстарішою федеральною конституцією світу й водночас (поряд із конституцією князівства Монако) належить до текстуально найкоротших – основний текст містить всього 7 статей. Упродовж майже двох із половиною століть до тексту було внесено 27 поправок (*amendments*), із яких перші 10 (“Білль про права”) було ухвалено незабаром, у 1791 р.

Для тексту Конституції США визначають три групи концептуальних і, відповідно, вербальних джерел. По-перше, це система державно-правових ідей філософів французького Просвітництва (Ф.-М. Вольтер, Ж.-Ж. Руссо, Ш. де Монтеск'є й ін.), зокрема у сфері ПРАВ ЛЮДИНИ за народженням. По-друге, тривалі традиції британського парламентаризму (зокрема у сфері верховенства ЗАКОНУ над волею окремих осіб, особистої СВОБОДИ), узагальнені у працях теоретиків ДЕРЖАВИ Т. Гоббса, Дж. Локка. По-третє, досвід державотворчої еволюції британських колоній і потім штатів, концептуалізований “батьками-засновниками” США й авторами Конституції [Волівецька, 2019, с. 139].

До основних правових принципів, вербалізованих у тексті Конституції США, відносять: а) верховенство ВЛАДИ народу і ЗАКОНУ; б) гарантії ПРАВ і СВОБОД людини; ПОДІЛ ВЛАДИ, система стримувань і противаг; федералізм; можливість внесення змін і доповнень (поправок) до Конституції [Волівецька, 2019, с. 139]. Текст Конституції США вербалізує, зокрема культурні цінності соціуму [Зеленська, 2023b, с. 87, 91]. Серед теорій конституціоналізму – теорія суспільного договору, що

полягає у визнанні принципу розподілу влади, заснованої на верховенстві права [Кафарський, 2010, с. 27]. Конституція – найважливіший елемент договору, укладеного між державою і громадянським суспільством [Кафарський, 2010, с. 29].

Оскільки США як держава утворилися внаслідок визволення колишніх британських колоній, то слід вважати очікуваним (і, відповідно, вартим дослідження) контраст юридичних систем США та Великої Британії, зокрема у сфері державного права.

Порівнюючи юридичні системи Британії і США, відзначають, що в першій із названих країн КОНСТИТУЦІЯ відсутня, а функції конституційного СУДУ виконує парламент як стрижень ДЕРЖАВИ. Натомість у державно-правовій системі США СУД має значну ВЛАДУ – такий лад називають судовою системою влади [Кафарський, 2010, с. 28–29].

Концептуальним зразком для творців США та їхньої конституції виступив Стародавній Рим республіканського періоду (СЕНАТ і НАРОД – латинське *Senatus Populusque Romanum* “сенат і народ римський”, *Капітолійський* пагорб у Вашингтоні, де розташований конгрес США, що копіює *Капітолійський* пагорб у Римі). Близьким прикладом копіювання державно-правової системи республіканського Риму була революційна Франція, де, однак, РЕСПУБЛІКУ було проголошено пізніше за США. Спільним для обох держав ідеологічним корінням була державно-правова думка французьких філософів епохи Просвітництва. Однак ключова для республіканських форм правління країн греко-римської античності ідея – два консули в Римі, декілька старійшин-архонтів у містах-державах Греції – не була запроваджена у США, очевидно, через панування концепту ЦЕНТРАЛІЗАЦІЯ ВЛАДИ. Роллю останнього можна пояснити й відсутність розподілу в державно-правовій системі США функцій ПРЕЗИДЕНТА і ПРЕМ’ЄР-МІНІСТРА.

Ключові концепти ДЕРЖАВНОГО ПРАВА США вербалізовані у преамбулі до Конституції. СУБ’ЄКТ ПРАВА – *We the People of the United States* (порівняймо “народ римський”, про який йшлося вище). Мета формування основоположного документу законодавства США: *establish Justice, insure domestic Tranquility,*

provide for the common defence, promote the general Welfare, and secure the Blessings of Liberty to ourselves and our Posterity. Отже, ПРАВОСУДДЯ, СПОКІЙ, ОБОРОНА, ДОБРОБУТ, СВОБОДА. Для того часу показово, що у формулюванні як суб'єкта права, так і ключових цілей Конституції цілковито відсутній сакральний компонент як джерело права.

Структура тексту Конституції чітко віддзеркалює будову правової системи ДЕРЖАВИ. Перша стаття вербалізує концептуалізацію законодавчої влади (двопалатний Конгрес США), друга – виконавчої (президент США), третя – судової (Верховний суд США та нижчі суди), четверта – відносини між штатами в межах (кон)федерації (зокрема, підкреслено республіканську форму правління в кожному штаті). Отже, уже у структурі тексту закладено принцип розподілу влади між законодавчою, виконавчою та судовою системами.

Конституція США вплинула як зразок на такі незабаром ухвалені документи, як затверджена французькою революцією “Декларація прав людини і громадянина” (1789 р., базована на соціально-філософських ідеях Ж.-Ж. Руссо та Ш. де Монтеск'ю) і польська конституція 1791 р.

Концептуалізація типу та структури ДЕРЖАВИ

Конституція концептуалізує США як тип держави – *Union* “Союз” (ст. IV, ч. 4) або *Confederation* (ст. VI). З тексту Конституції складається враження, що ці два терміни вжито як синоніми на позначення типу ДЕРЖАВИ. Однак варто звернути увагу, що під час Громадянської війни у США 1861–1865 рр. Північ називали *Union*, а Південь – *Confederacy* (повна назва – *the Confederate States of America*), що дозволяє говорити про протиставлення цих концептів і відповідних вербалізаторів принаймні в той час. Термін *United States* передбачає орієнтацію на вербалізатор *Union*. Під час громадянської війни робовласницькі штати Півдня ухвалили власну конституцію, проголосивши КОНФЕДЕРАЦІЮ “суверенних і незалежних штатів”. На протиставлення цьому, щодо Півночі (як і нині щодо уряду США) вживають термін *federal government*. Звідси бачимо,

що штати рабовласницького Півдня орієнтувалися на слабші зв'язки в межах об'єднання й, відповідно, на менший обсяг влади та суверенітету, делегований штатами центрові. (Для порівняння: в колишньому СРСР декларували принцип, згідно з яким СРСР як тип держави – це *союз* як правова категорія, проміжна між більшою мірою об'єднаною *федерацією*, як от РРФСР – *Російська Федерація* у складі СРСР, і меншою мірою об'єднаною *конфедерацією*).

Текст Конституції вербалізує ДЕРЖАВУ як явно протиставлену ФЕОДАЛЬНО-СТАНОВІЙ (колишній метрополії – тогочасній Британії) – і на федеральному рівні, і на рівні окремих штатів заборонено ШЛЯХЕТСТВО: *No Title of Nobility shall be granted by the United States <...> No State shall ... grant any Title of Nobility* (ст. I, ч. 10). Ба більше, громадянам США заборонено отримувати титули та пов'язані з ними привілеї з боку іноземних держав (*And no Person holding any Office of Profit or Trust under them, shall, without the Consent of the Congress, accept of any present, Emolument, Office, or Title, of any kind whatever, from any King, Prince or foreign State*). Можна припустити, що це був потужний чинник розвитку і ДЕРЖАВИ в цілому, і окремих ГРОМАДЯН (не ПІДДАНИХ МОНАРХА), відповідно до концептуалізації опозиції БРИТАНІЯ (колишня метрополія) – США (колишня колонія).

Вербалізовано юридичний принцип РІВНОПРАВНОСТІ громадян різних штатів і користування громадянином одного штату всіма правами в інших штатах (*The Citizens of each State shall be entitled to all Privileges and Immunities of Citizens in the several States* – ст. IV, ч. 2). Водночас констатовано відмінності законодавчих систем різних штатів та, відповідно, відповідальності громадян (*No Person held to Service or Labour in one State, under the Laws thereof, escaping into another, shall, in Consequence of any Law or Regulation therein, be discharged from such Service or Labour, but shall be delivered up on Claim of the Party to whom such Service or Labour may be due* – ст. IV, ч. 2).

Отже, текст Конституції США вербалізує ДЕРЖАВУ як а) федеральну, б) республіканську, в) безстанову. Попри наявні

зі створення США расові та статеві обмеження прав людини (усунені пізнішими поправками до Конституції), вербалізація в тексті Конституції названих концептів забезпечила у США значно розвиненішу ДЕМОКРАТІЮ із широкими можливостями розвитку на основі принципу рівних можливостей, аніж це було в інших тогочасних країнах – феодально-станових.

***Концепт ШТАТ як один із ключових
для державно-правової системи США***

У сучасному праві *штат* розуміють як суб'єкт федеративного об'єднання (альтернативними термінами можуть виступати область – як у сучасній Україні, земля – як у Федеративній Республіці Німеччина, кантон – у Швейцарській Конфедерації, провінція тощо). Визначальною правовою ознакою є те, що штат не є суверенною державою й не виступає суб'єктом міжнародного права.

У міжнародному праві співіснують концепти *федерації* і *конфедерації*, що характеризують міру делегування повноважень частин держави її центрові. У першому випадку ДЕРЖАВОЮ є вся сукупність суб'єктів об'єднання (зі спільним військом, спільними грошовими одиницями тощо), у другому – кожен суб'єкт окремо. Відомо багато історичних конфедерацій, однак ця форма держави (точніше, наддержавного об'єднання) є історично рідкісною. Умовним прикладом сучасної конфедерації може виступати Європейський Союз.

Перший конституційний документ в історії державного (вужче – конституційного) права США відомий як “Статті конфедерації та вічного союзу” (*Articles of Confederation and Perpetual Union*), ухвалений у 1777 р. Останнім цей документ ухвалив штат Меріленд у 1781 р. Першою статтею цього документу було затверджено назву конфедерації – Сполучені Штати Америки (*The stile of this Confederacy shall be “The United States of America”*). Уже цим документом окремим штатам було заборонено мати власні міжнародні відносини та збройні сили (ст. VI: *No State, without the consent of the United States in Congress assembled, shall send any embassy to, or receive any*

embassy from, or enter into any conference, agreement, alliance or treaty with any King, Prince or State), що вказує на делегування ДЕРЖАВНОГО СУВЕРЕНІТЕТУ штатами центруві та втрату штатами найважливіших ознак суверенної ДЕРЖАВИ. До повноважень центру уналежнено й стандартизацію фінансів та одиниць виміру (ст. IX).

Загальні принципи взаємодії штатів і центру були сформульовані у статті II (*Each state retains its sovereignty, freedom, and independence, and every power, jurisdiction, and right, which is not by this Confederation expressly delegated to the United States, in Congress assembled*). Цікаво, що статтею VI заборонено й об'єднання між собою окремих штатів усередині конфедерації (*No two or more States shall enter into any treaty, confederation or alliance whatever between them, without the consent of the United States in Congress assembled, specifying accurately the purposes for which the same is to be entered into, and how long it shall continue*).

Період від 1781 р. до ухвалення Конституції США в 1789 р. узвичаєно визначати як *конфедеративний період* (*the Confederation Period*), коли окремі штати мали багато суверенітету й це не сприяло функціонуванню сильного спільного уряду та війська.

Уже в розгляданому тексті сформульовано концепт США як БЕЗСТАНОВОЇ держави (ст. VI: *nor shall any person holding any office of profit or trust under the United States, or any of them, accept any present, emolument, office or title of any kind whatever from any King, Prince or foreign State; nor shall the United States in Congress assembled, or any of them, grant any title of nobility*), що пізніше став одним із основоположних концептів, вербалізованих у тексті Конституції США.

Документ передбачав функціонування Конгресу США (ст. IX) і виконавчого Комітету штатів (ст. X: *The Committee of the States, or any nine of them, shall be authorized to execute, in the recess of Congress, such of the powers of Congress as the United States in Congress assembled, by the consent of the nine States, shall from time to time think expedient to vest them with; provided that no power be delegated to the said Committee, for the exercise of which,*

by the Articles of Confederation, the voice of nine States in the Congress of the United States assembled be requisite).

Незважаючи на те, що етимологічно слово *state* “штат” означає державу (порівняймо німецьке *Staat* “державна”, а також використання українською діаспорою назви *З’єднані Держави Америки*), перебування у складі (кон)федерації значно обмежує права кожного штату (*No State shall enter into any Treaty, Alliance, or Confederation; grant Letters of Marque and Reprisal; coin Money; emit Bills of Credit; make any Thing but gold and silver Coin a Tender in Payment of Debts; pass any Bill of Attainder, ex post facto Law, or Law impairing the Obligation of Contracts, or grant any Title of Nobility*). Іншими словами, штат, вступаючи до США, делегує центрові істотну частину своїх повноважень як ДЕРЖАВИ (очевидно, в цьому аспекті концептуалізацію ДЕРЖАВИ, вербалізовану в тексті Конституції США, варто порівнювати зі Швейцарською Конфедерацією).

Концептуалізація трихотомії ВЛАДИ

Відповідно до філософії державотворення французького Просвітництва (насамперед Ш. де Монтеск’є), Конституція США вербалізує концепт РОЗДІЛЕННЯ ВЛАД на три автономні гілки – законодавчу, виконавчу та судову.

ПАРЛАМЕНТ (*Congress*, ст. I, ч. 4) є двопалатним – *Senate and House of Representatives* (ст. I, ч. 1). Натомість український парламент (*Верховна Рада України*) та більшість сучасних парламентів у державно-правових системах західного типу ОДНОПАЛАТНІ. Можна припускати вплив британської державно-правової системи (*Палата лордів і Палата громад*, однак перша формується відповідно до концептів ШЛЯХЕТНОСТІ та СПАДКОВОСТІ, чужих концептосистемі США, вербалізований у їхній Конституції), від якої відокремилися США внаслідок війни за незалежність. Водночас терміни *сенат* і *сенатор* концептуально і вербально відсилають до давньоримської парламентської системи (латинське *senator* походить від *senex* “старий” і первісно позначало старійшин родів першопоселенців міста Рим, пізніше проголошених шляхетними).

На відміну від більшості сучасних ВИБОРЧИХ СИСТЕМ західного типу, ВИБОРИ не є прямими – вербалізовано концепт *ELECTORS* (“виборщики” або “виборники”). Для членів палати представників (НИЖНЬОЇ ПАЛАТИ) установлено як ВІКОВИЙ ЦЕНЗ, так і тривалість перебування у ГРОМАДЯНСТВІ США: *age of twenty five Years, and been seven Years a Citizen of the United States* (ст. I, ч. 2). Натомість для сенаторів (членів ВЕРХНЬОЇ ПАЛАТИ) встановлено більший віковий ценз і більший термін перебування у громадянстві США: *No Person shall be a Senator who shall not have attained to the Age of thirty Years, and been nine Years a Citizen of the United States* (ст. I, ч. 3). Голова ВЕРХНЬОЇ ПАЛАТИ – віцепрезидент: *The Vice President of the United States shall be President of the Senate* (ст. I, ч. 3); голова НИЖНЬОЇ ПАЛАТИ – *speaker*, буквально “речник, мовець, промовець”: *The House of Representatives shall chuse their Speaker* (ст. I, ч. 2). Проблемним видається питання, наскільки репрезентативною є вербалізація концепту НИЖНЯ ПАЛАТА раніше, ніж концепту ВЕРХНЯ ПАЛАТА – чи можна в цьому вбачати один із варіантів вербалізації (макро)концепту ДЕМОКРАТІЯ як одного з основоположних для державно-правової системи США, вербалізованої розгляданою конституцією. Чільним механізмом забезпечення ДЕМОКРАТІЇ виступає (макро)концепт ВИБОРИ.

Конституційована різні принципи представництва у верхній і нижній палатах конгресу. Якщо нижня палата представляє певну кількість виборців (*The Number of Representatives shall not exceed one for every thirty Thousand, but each State shall have at Least one Representative*), то верхня – штати (*The Senate of the United States shall be composed of two Senators from each State*). Останній принцип певною мірою нагадує британську палату лордів, де певний лорд представляє ту історичну територію, сувереном якої він є відповідно до свого титулу.

ПРЕЗИДЕНТ персоніфікує ВИКОНАВЧУ ВЛАДУ: *The executive Power shall be vested in a President of the United States of America* (ст. II, ч. 1). У державній структурі США відсутня посада ПРЕМ’ЄР-МІНІСТРА – президент поєднує функції ГЛАВИ ДЕРЖАВИ і ГЛАВИ УРЯДУ. Порівняймо державні системи

Веймарської республіки (Німеччини 1918–1933 рр.), де *рейхс-президент* був набагато впливовішим за *рейхсканцлера* (ГЛАВУ УРЯДУ), сучасної Німеччини, де, навпаки, *бундспрезидент* – церемоніальна посада порівняно з *бундесканцлером*, який має реальну ВЛАДУ, та Франції, де ПРЕЗИДЕНТ і ПРЕМ'ЄР-МІНІСТР обидва мають значний сегмент ВЛАДИ.

Іншими словами, концепт ПРЕЗИДЕНТ та його вербалізатори в різних мовах мають **істотно відмінне семантичне наповнення**, зважаючи на істотні відмінності функцій ПРЕЗИДЕНТА у США, Німеччині та Франції. Безперечно, Конституція США взагалі і концептуалізація ПРЕЗИДЕНТА США зокрема базувалися на концептуальній опозиції БРИТАНІЯ – США. У часи формування США як держави Британія була хоч і КОНСТИТУЦІЙНОЮ МОНАРХІЄЮ (упродовж багатьох століть від часів *Великої хартії вольностей*), однак, на відміну від Британії ХХ ст. (після королеви Вікторії), британський *король* (ГЛАВА ДЕРЖАВИ) – тоді Джордж (Георг) III – іще мав значно більше ВЛАДИ, ніж *прем'єр-міністр* (ГЛАВА УРЯДУ). Отже, можна твердити, що концептуалізація ПРЕЗИДЕНТА США Конституцією моделює тогочасну роль британського короля як ГЛАВИ ДЕРЖАВИ. Пізніше Франція початку ХІХ ст. (часів Наполеона I) і третьої чверті ХІХ ст. (часів Наполеона III) – із хисткою межею між концептами ПРЕЗИДЕНТА й ІМПЕРАТОРА – репрезентує подібну концептуальну модель. По суті ПРЕЗИДЕНТ США за відсутності в державно-правовій системі ПРЕМ'ЄР-МІНІСТРА умовно відіграє роль виборного монарха (історично відомого і у відносно унітарних державах, як-от Річ Посполита, і у монархічно-федеративних, як-от Священна Римська імперія германської нації), що може звучати неполітикоректно.

Утіленням третьої гілки влади відповідно до принципу розділення влад – СУДОВОЇ – виступає верховний суд США (*The judicial Power of the United States, shall be vested in one supreme Court, and in such inferior Courts as the Congress may from time to time ordain and establish* (ст. III, ч. 1).

Також вербалізовано РЕСПУБЛІКАНСЬКИЙ принцип правління в кожному штаті (*The United States shall guarantee to every State in this Union a Republican Form of Government* – ст. IV, ч. 4).

Концептуалізація СЕКУЛЯРНОСТІ права

Як відомо, у часи створення Конституції США право багатьох інших країн базувалося на САКРАЛЬНОМУ джерелі влади монарха (відповідно до формули “Ми, король, Божою милістю...”), який очолював феодально-станову державу. Концептуалізація САКРАЛЬНОГО ПРАВА як джерела ВЛАДИ включала два компоненти – Божу волю і сакральне народження монарха. Саме такими були правові засади метрополії – Британії. Визволившись від колоніальної залежності, США в особі своїх засновників-законодавців побудували правову систему на протилежних принципах. На противагу монархічно-становим правовим принципам, Конституція США вербалізує концепти республіканської (анти-монархічної), безстанової (антистанової) та секулярної держави без елементів САКРАЛЬНОГО ПРАВА.

Частина 1 статті II формулює текст президентської ПРИСЯГИ як елемента, здавалося б, САКРАЛЬНОГО ПРАВА: *Before he enter on the Execution of his Office, he shall take the following Oath or Affirmation: –“I do solemnly swear (or affirm) that I will faithfully execute the Office of President of the United States, and will to the best of my Ability, preserve, protect and defend the Constitution of the United States”*. Варто звернути увагу на відсутність у цьому тексті вербалізації концепту БОГ.

У роботі верхньої палати (сенату) також наявний певний елемент, як може здатися, САКРАЛЬНОГО ПРАВА – КЛЯТВА / ПРИСЯГА (*When sitting for that Purpose, they shall be on Oath or Affirmation*).

Усі чиновники США мають скласти ПРИСЯГУ / дати КЛЯТВУ підтримувати Конституцію (*The Senators and Representatives before mentioned, and the Members of the several State Legislatures, and all executive and judicial Officers, both of the United States and of the several States, shall be bound by Oath or Affirmation, to support this Constitution – ст. VI*), однак у тій самій статті спеціально підкреслено заборону застосування до державної служби будь-яких РЕЛІГІЙНИХ ідей (*but no religious Test shall ever be required as a Qualification to any Office or public Trust under the United States*). Таким чином, ПРИСЯГУ / КЛЯТВУ текстом Конституції США вербалізовано як суто секулярний,

а не сакральний концепт, що дозволяє говорити про відсутність вербалізації в тексті концепту САКРАЛЬНЕ ПРАВО.

Отже, на відміну від метрополії Британії, правова система якої концептуалізувала САКРАЛЬНЕ ПРАВО, МОНАРХІЮ та СТАНОВЕ СУСПІЛЬСТВО, США, визволившись від колоніальної залежності, побудували державу й закріпили в Конституції концепти СЕКУЛЯРНОГО ПРАВА, РЕСПУБЛІКИ та БЕЗСТАНОВОГО СУСПІЛЬСТВА.

Концептуалізація правового синкретизму

Текст Конституції США, у цілому зосереджений на вербалізації ДЕРЖАВНОГО ПРАВА, поряд із тим також вербалізує концепти ВІЙСЬКОВОГО ПРАВА, ТОРГОВЕЛЬНОГО та ФІНАНСОВОГО ПРАВА.

ВІЙСЬКОВЕ ПРАВО: *The President shall be Commander in Chief of the Army and Navy of the United States, and of the Militia of the several States* (ст. II, ч. 2).

ТОРГОВЕЛЬНЕ ТА ФІНАНСОВЕ ПРАВО: *The Congress shall have Power To lay and collect Taxes, Duties, Imposts and Excises, to pay the Debts and provide for the common Defence and general Welfare of the United States; but all Duties, Imposts and Excises shall be uniform throughout the United States; To borrow Money on the credit of the United States; To regulate Commerce with foreign Nations, and among the several States, and with the Indian Tribes* (ст. I, ч. 8).

Наявні також окремі елементи вербалізації ПРОЦЕСУАЛЬНОГО ПРАВА, як-от: *The Trial of all Crimes, except in Cases of Impeachment, shall be by Jury; and such Trial shall be held in the State where the said Crimes shall have been committed; but when not committed within any State, the Trial shall be at such Place or Places as the Congress may by Law have directed* (ст. III, ч. 2); *No Person shall be convicted of Treason unless on the Testimony of two Witnesses to the same overt Act, or on Confession in open Court* (ст. III, ч. 3).

Вищезазначений **правовий синкретизм** можна розглядати як архаїчну рису тексту, жанр якого відповідає насамперед вербалізації концептів ДЕРЖАВНОГО ПРАВА та МІЖНАРОДНОГО ПРАВА.

НЕДЕМОКРАТИЧНІ (НЕЕГАЛІТАРНІ)

правові концепти первісного тексту Конституції США

Текст Конституції США створювали й ухвалювали в період, коли суспільні правові норми істотно відрізнялися від сучасних. Через те, незважаючи на зразкову вербалізацію досліджуванним текстом концепту ДЕМОКРАТІЯ, у ньому спостерігаємо й вербалізацію концептів, антонімічних (концептуально опозиційних) до ДЕМОКРАТІЇ. Наприклад, у ст. I, ч. 2, абз. 3 ідеться про “вільних людей” (*free persons*, що вказує на наявність РАБСТВА) та “не оподатковуваних індіанців” (*Indians not taxed*, що свідчить про ОБМЕЖЕНІСТЬ їхніх ПРАВ). У ст. I, ч. 8, абз. 3 сказано, що Конгрес має право “регулювати торгівлю з іншими державами, між окремими штатами, а також із індіанськими племенами” (*and with the Indian tribes*, звідси видно відмінність ПРАВ індіанців від громадян США). Один із пунктів (ст. I, ч. 9, абз. 1) регулює поводження з РАБАМИ: “Конгрес не повинен забороняти аж до 1808 року переселення і привезення осіб, яких кожен із наявних штатів уважатиме за належне допустити, але на таке довозення може бути накладений податок або збір, не вищий за 10 доларів на особу” (*The migration or importation of such persons as any of the States now existing shall think proper to admit <...>*).

Поправка XIII (ратифікована у грудні 1865 р.) про заборону рабства та примусової праці, дозволяє зрозуміти сенс ст. IV, ч. 2, абз. 3: “Особу, яку утримують на службі або примусовій праці в якомусь штаті згідно з законами цього штату, коли вона втече до іншого штату, не можна на підставі законів або правил цього останнього штату звільняти від цієї служби або примусової праці, а на вимогу треба передавати стороні, якій вона зобов’язана відбуванням служби або примусової праці”. З порівняння цих текстів видно, що тут “примусова праця” – вербалізатор концепту РАБСТВО.

Нижче, у зв’язку з лінгвоконцептологічними коментарями до 13-ї та 14-ї поправок до Конституції США, ітиметься про залежність концептуалізації ПРАВ ЛЮДИНИ (зокрема, стосовно індіанців та афроамериканців США) від конфесії,

соціального стану та освіти – що видно у зіставленні з іспанськими колоніями в Америці.

Інший матеріал для порівняння дає Канада, де в РАБСТВІ були як індіанці, так і афроканадці, однак, на відміну від США, це явище не було масовим. Парламент Верхньої Канади (південь сучасної провінції Онтаріо) ухвалив “Акт проти рабства” (*Act Against Slavery*) у 1793 р., а в 1833 р. британський парламент ухвалив “Акт про скасування рабства” (*Slavery Abolition Act*), що заборонив рабство в колоніях Британської імперії (за невеликими винятками). Останньому передував парламентський “Акт про торгівлю рабами” 1807 р. (повна назва *Act for the abolition of the slave trade*, часто вживана скорочена назва *Slave Trade Act*), що заборонив торгівлю рабами. Работоргівля в Англії була заборонена церковною радою Лондона ще в 1102 р.

“Біль про права” – вербалізація концепту

ПРАВА ЛЮДИНИ

“Біль про права” (*the United States Bill of rights*, інші назви *Declaration of rights*, *charter of rights*) – неофіційна назва ухвалених незабаром після ухвалення Конституції США перших десяти поправок до неї. Серед концептуальних джерел тексту – британська “Велика хартія вольностей”, “Декларація прав (громадян) штату Віргінія” (*Virginia Declaration of Rights*, 1776), першої англійської колонії на території США та, нарешті, “Декларація про незалежність” США (*the Declaration of Independence*, повна офіційна назва *The unanimous Declaration of the thirteen united States of America*, підписана 4 липня 1776 – цей день нині є головним святом держави, Днем незалежності США).

Показово, що в історії сучасної української незалежної держави відбулося послідовне ухвалення подібних документів – “Декларації про державний суверенітет України” (ухвалена Верховною Радою Української РСР 16 липня 1990 р.), “Акту проголошення незалежності України” (ухвалений Верховною Радою Української РСР 24 серпня 1990 р.), Конституції України (ухвалена Верховною Радою України 28 червня 1996 р.).

1-а поправка стосується ЦИВІЛЬНОГО ПРАВА, забезпечуючи громадянам США свободи релігії, слова, друку, мирних зібрань (*Congress shall make no law respecting an establishment of religion, or prohibiting the free exercise thereof; or abridging the freedom of speech, or of the press; or the right of the people peaceably to assemble, and to petition the Government for a redress of grievances*). 2-га поправка репрезентує водночас ЦИВІЛЬНУ та ВІЙСЬКОВУ галузі ПРАВА, даючи громадянам США дозвіл на носіння зброї (*the right of the people to keep and bear Arms, shall not be infringed*). 3-я поправка стосується ВІЙСЬКОВОГО ПРАВА – забороняє постій військових у приватних будинках за мирного часу без згоди власника, лише під час війни за встановленим порядком. 4-а і 5-а поправки репрезентують ЦИВІЛЬНЕ і ПРОЦЕСУАЛЬНЕ ПРАВО, застерігаючи від арештів, обшуків і вилучення майна без відповідних правових рішень; також 5-а поправка формулює принципів для юридичної системи США положення про заборону двічі карати за той самий злочин і примушувати свідчити проти самого себе. 6-а поправка, визначаючи процедуру кримінально-процесуальних діянь, гарантує права на швидкий і відкритий (публічний) суд, очну ставку зі свідками обвинувачення, примусовий виклик свідків захисту, адвокати. 8-а поправка репрезентує КРИМІНАЛЬНО-ПРОЦЕСУАЛЬНЕ ПРАВО, забороняючи великі застави та штрафи, а також жорстокі й незвичайні покарання – тут можна бачити контраст із середньовічною британською системою покарань, що передбачала спалення та патрання живцем, відтинання голови, повішення тощо. Дещо незвичайною видається 9-а поправка, гарантуючи “невичерпність” забезпечених Конституцією прав (*The enumeration in the Constitution, of certain rights, shall not be construed to deny or disparage others retained by the people*). Нарешті. Згідно з 10-ю поправкою, повноваження, не делеговані штатами федеральному уряду й не заборонені окремим штатам, залишаються за штатами або за народом (*The powers not delegated to the United States by the Constitution, nor prohibited by it to the States, are reserved to the States respectively, or to the people*).

Таким чином, поправки репрезентують різні галузі права – ЦИВІЛЬНЕ, ВІЙСЬКОВЕ, КРИМІНАЛЬНО-ПРОЦЕСУАЛЬНЕ. Отже, можна говорити про віддзеркалення в тексті цих поправок принципу правового синкретизму. А ключовим концептом, вербалізованим у перших десяти поправках (не випадково названих “Біллем про права”), є ПРАВА ЛЮДИНИ.

Важливо зазначити, що ще до ухвалення Конституції США та Білля про права як істотного доповнення до неї Конституції та біллі про права існували в окремих штатах майбутніх США.

Поправки до Конституції США як вербалізатори еволюції правової системи

Конституція США, ухвалена ще у XVIII ст., “продовжує діяти лише завдяки величезній кількості поправок” [Ірклієнко, 2022, с. 127].

Унаслідок громадянської війни у США, яка закріпила перемогу аболіціоністів (противників рабства) і скасування РАБСТВА, було ухвалено декілька нових поправок до Конституції. 13-а поправка, ухвалена у 1865 р., констатувала, що ні рабство, ані примусова праця, окрім як покарання за злочин, за скоєння якого сторона має бути належним чином засуджена, не мають існувати у Сполучених Штатах або в будь-якому іншому місці, що перебуває під їхньою юрисдикцією. Метою поправки стало остаточне узаконення скасування РАБСТВА (ключовий концепт, вербалізований у тексті поправки), хоча після цього в багатьох штатах було ухвалено т. зв. “Чорні кодекси” (*Black Codes*), що обмежували права афроамериканців (вибору роботодавця, пересування, володіння землею або її оренди, проведення зібрань, носіння зброї, голосування, свідчення проти білих у суді тощо). Наприклад, законодавство штату Техас обмежувало права навіть тих осіб, у яких частка афроамериканської спадщини становила 1/8. Проте навіть після скасування т. зв. “Чорних кодексів” у деяких штатах аж до 1964 р. (останній – у Джорджії) діяли закони про расову сегрегацію. Такі закони, а особливо рабство, для того періоду були порівняно з Європою явним правовим анахро-

нізмом, демонструючи значне відставання юридичної культури та громадської свідомості від передових європейських цінностей. Отже, ця поправка, забороняючи РАБСТВО та ПРИМУСОВУ ПРАЦЮ, не перешкоджала збереженню (у деяких штатах – іще на цілих 100 років!) РАСОВОЇ СЕГРЕГАЦІЇ. Формально останнім штатом, що ратифікував XIII поправку до Конституції США про скасування РАБСТВА, СТАВ Міссісіпі в 2013 р. (!).

14-а поправка, ухвалена 1868 р., проголошує однакові права громадянства для всіх осіб, що народилися або були натуралізовані на території США, однаковий захист закону та позбавлення прав лише за вироком суду. Окремим штатам було заборонено видавати закони, що обмежують права громадян США. Ключовий концепт поправки – РІВНІСТЬ ЗА НАРОДЖЕННЯМ (що суперечить принципам феодально-станового суспільства, проти яких, про що вже йшлося вище, спрямована Конституція США в цілому).

Розглядані поправки 13 і 14 доцільно порівняти із “Законом про громадянство індіанців” (*Indian Citizenship Act*), ухваленим Конгресом США в 1924 р. на пропозицію конгресмена Г. П. Снайдера (звідси інша назва документу – *Snyder Act* “Закон Снайдера”). Інтерпретуючи 14-у поправку, варто мати на увазі, що території багатьох індіанських племен офіційно перебували поза юрисдикцією США, що позбавляло їхніх мешканців прав громадянства. Громадянські права членів окремих індіанських племен регулювали угоди між федеральним урядом США і племенами. Індивідуально індіанці отримували громадянство США через шлюби, військову службу тощо. Упродовж Першої світової війни і індіанці США, і афроамериканці служили у війську нарівні з іншими громадянами США. Основну суть закону було вербалізовано в такому уривку: <...> *all non citizen Indians born within the territorial limits of the United States be, and they are hereby, declared to be citizens of the United States* <...>. Тут концептуальна опозиція ГРОМАДЯНИН – НЕ ГРОМАДЯНИН ізоморфна концептуальній опозиції ПОВНОТА ПРАВ – ОБМЕЖЕННЯ ПРАВ.

Як не дивно, у цілому доволі консервативний католицький світ щодо ПРАВ індіанців виявився значно більш прогресивним, ніж істотно секулярніші та демократичніші США. Уже в 1517 р.,

тобто всього через чверть століття після відкриття Америки Європою, теологи Саламанки ухвалили, що корінні мешканці Америки є людьми так само, як і мешканці Європи, Азії та Африки, і що вони можуть сприймати християнство й бути рівноправними підданими іспанського короля (іншу думку було проголошено єретичною з відповідними правовими наслідками). У 1530 р. імператор Священної Римської імперії германської нації Карл V випустив указ про заборону брати індіанців у РАБСТВО. Незабаром, у 1537 р., Папа Римський Павло III випустив буллу подібного змісту, заборонивши рабство не лише індіанців, а й людей узагалі як було сказано, корінних мешканців, які будуть відкриті пізніше або відомих раніше. Англійські колонії, зокрема США, відрізнялися конфесією, соціальною належністю та освітою колонізаторів – здебільшого це були протестанти низького соціального стану та рівня освіти, які не вели місіонерської діяльності серед індіанців, а витісняли їх із їхніх територій. З цього бачимо, що концептуалізація КОНФЕСІЇ, СОЦІАЛЬНОГО СТАНУ, ОСВІТИ безпосередньо впливає на концептуалізацію ПРАВ ЛЮДИНИ.

15-а поправка, ухвалена 1870 р., забороняє обмежувати громадян США в активному виборчому праві за ознаками раси, кольору шкіри або у зв'язку з перебуванням у рабстві в минулому.

Важливою для державно-правової системи стала ухвалена в 1912 р. (але вперше запропонована ще в 1828 р.!) 17-а поправка, що скасувала призначення сенаторів законодавчими зборами штатів і встановила прямі вибори Сенату США.

Ключовою стала 20-а поправка, що в 1920 р. встановила активне виборче право для жінок (її вперше внесли до Конгресу ще 1878 р.): *The right of citizens of the United States to vote shall not be denied or abridged by the United States or by any State on account of sex*. Ключовий концепт, вербалізований у тексті цієї поправки, – РІВНОПРАВ'Я СТАТЕЙ.

Не менш істотною є 22-га поправка (ухвалена Конгресом 1947 р. і ратифікована штатами 1951 р.) про обмеження перебування президента США на посаді двома термінами (до того це було лише традицією, що почалася з відмови першого президента США Дж. Вашингтона балотуватися на третій термін). Цей

принцип реалізовує протидію державно-правової системи США тенденції до виникнення елементів МОНАРХІЇ.

Значущою для концептуалізації ВИБОРІВ (як механізму забезпечення ДЕМОКРАТІЇ) стала 26-а поправка 1971 р. (ідея з'явилась у Конгресі ще 1941 р.), що дала право голосувати з 18 років (замість 21 року, як раніше). Цією поправкою було вербалізовано популярну студентську ідею про те, що несправедливо бути військовозобов'язаним уже з 18 років, а виборцем – лише з 21 року. Показовим є зв'язок ідеї цієї поправки з Другою світовою війною та війною у В'єтнамі.

Отже, головним досягненням поправок стало втілення концептів расової, статевої та вікової РІВНОПРАВНОСТІ.

Дискусія і висновки

Отже, текст Конституції США вербалізує такі специфічні риси правового сегменту картини світу:

а) він виразно секулярний, десакралізований, позбавлений концептів САКРАЛЬНА ВЛАДА та САКРАЛЬНЕ ПРАВО;

б) він підкреслено республіканський, антимонархічний (цей принцип пов'язаний із попереднім: джерелами влади монарха виступають божественне начало і сакральне народження), вербалізуючи концепт РЕСПУБЛІКА. Для ХХІ ст. це здається природним, але ціла низка європейських держав, що виникли в ХІХ ст. далеко після створення США (Греція, Румунія, Болгарія), стали МОНАРХІЯМИ. Це свідчить про те, що республіканський принцип правління тоді зовсім не був панівним;

в) він явно антистановий, отже, антифеодальний (хоча на момент його створення у США існувала расова та статеві нерівність, ліквідовані пізнішими поправками до Конституції), вербалізуючи концепт РІВНІ ПРАВА;

г) він діалектично копіює британську державно-правову систему (двопалатний парламент) і водночас протиставляє їй систему США (члени верхньої палати, на відміну від феодально-станових правових принципів Британії, потрапляють туди не за народженням), що підсилено спільністю мови та певної частини термінології;

д) він не знає протиставлення посад ПРЕЗИДЕНТ (що йому історично відповідає МОНАРХ, як-от у Франції, Німеччині) – ПРЕМ'ЄР-МІНІСТР: обидві посади об'єднані в одній, а саме президента;

е) специфічним для правової системи США (на відміну від правових систем багатьох інших країн світу) є концепт ВИБОРЩИКИ, що репрезентує юридичний принцип НЕПРЯМИХ ВИБОРІВ. На противагу цьому, у багатьох сучасних системах державного права ознакою розвитку ДЕМОКРАТІЇ виступають ПРЯМІ ВИБОРИ. Концепт ВИБОРЩИКИ покликаний забезпечити глибину й максимально повну реалізацію ДЕМОКРАТІЇ, щоб установити рівномірну репрезентацію штатів у найвищих органах влади та не допустити диктату тих штатів, чис населення є більшим. Подібний принцип рівної репрезентативності країн застосований у Європейському парламенті.

З сучасного погляду концептуалізація деяких правових категорій видається архаїчною, однак не варто забувати, що в час створення цього тексту основною формою держави, зокрема у Європі та в колишній метрополії Британії, була монархія, і саме монарх уособлював державу, а його воля значною мірою становила джерело права. Відмовившись від монархії та феодально-станової системи, засновники північноамериканської держави та творці Конституції США забезпечили громадянам значно більшу міру рівності прав і можливостей, ніж це дозволяли державно-правові системи тогочасної Західної Європи, не говорячи вже про інші регіони світу. Як не парадоксально, концептуалізація ДЕМОКРАТІЇ як ідеологічної основи ДЕРЖАВИ та ПРАВ І СВОБОД ГРОМАДЯНИНА завдяки такій Конституції виявилась у США настільки прогресивною, що країни Західної Європи досягли такого рівня розвитку державно-правової системи здебільшого лише після Першої світової війни. Водночас не варто забувати, що впродовж майже століття після ухвалення Конституції у США залишалося РАБСТВО, давно відсутнє в тогочасній Європі.

До *перспектив* дослідження належить порівняльний аналіз розглянутих концептів державної правової системи США,

вербалізованих у Конституції, з відповідними концептами республіканської Франції часів Французької революції (сучасної створенню США), Швейцарської Конфедерації, Канади (що її визначають то як конфедерацію, то як федерацію) та ін.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

Вікторук, С. О., & Стеценко, Н. М. (2024). Лексичні особливості тексту Конституції США. У *Іноземні мови у сучасному комунікативному просторі* (с. 12–14). Херсонський національний технічний університет.

Волівецька, М. В. (2019). Основні положення Конституції США 1787 року. У *Літописець*. “Права людини: історичний вимір і сучасні тенденції (до 70-річчя прийняття Загальної декларації прав людини)” (с. 138–141). Житомирський державний університет імені Івана Франка.

Зеленська, О. П. (2020а). Деякі граматичні особливості побудови конституційного дискурсу (на матеріалі Конституції США). *Мова і культура*, 22, VII, 43–52.

Зеленська, О. П. (2023а). Деякі лексичні особливості побудови конституційного дискурсу (на матеріалі Конституції США). *Мова і культура*, 24, I, 32–39.

Зеленська, О. П. (2023б). Деякі лексичні особливості побудови конституційного дискурсу (на матеріалі Конституції США). *Вісник науки та освіти*, 1(7), 87–99. [https://doi.org/10.52058/2786-6165-2023-1\(7\)-87-99](https://doi.org/10.52058/2786-6165-2023-1(7)-87-99)

Зеленська, О. П. (2020b). Основні характеристики мовних засобів американського юридичного дискурсу (на матеріалі Білля про права). У *Розвиток науки в XXI столітті* (с. 81–88). Науково-інформаційний центр “Знання”, 81–88.

Ірклієнко, А. (2022). Конституція України та Конституція Сполучених Штатів Америки: порівняльна характеристика. *Право України*, 12, 122–133. <https://doi.org/10.33498/loiu-2022-12-122>

Кафарський, В. (2010). Концепти конституції у правовій і політичній науці. *Політичний менеджмент*, 4, 25–34.

Милосердна, І. М. (2016). Система політичної влади як умова стабільного розвитку політичного процесу: американська модель. *Актуальні проблеми політики*, 58, 202–214.

Радзівєвська, Т. В. (2010). *Нариси з концептуального аналізу та лінгвістики тексту. Текст – соціум – культура – мовна особистість*. ДП Інформаційно-аналітичне агентство.

Стеценко, Н., & Вікторук, С. (2024). Лексико-граматичні особливості Конституції США. *Вісник науки та освіти*, 4(22), 499–512. [https://doi.org/10.52058/2786-6165-2024-4\(22\)-499-511](https://doi.org/10.52058/2786-6165-2024-4(22)-499-511)

СПИСОК ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

Articles of Confederation and Perpetual Union. <https://www.archives.gov/milestone-documents/articles-of-confederation>

Constitution of the United States. <https://www.senate.gov/about/origins-foundations/senate-and-constitution/constitution.htm>

REFERENCES

Irkliienko, A. (2022). The Constitution of Ukraine and Constitution of the United States of America: A Comparative Characteristics. *Law of Ukraine*, 12, 122–133 [in Ukrainian]. <https://doi.org/10.33498/louu-2022-12-122>.

Kafarskyi, V. (2010). Concepts of the Constitution in Legal and Political Science. *Political Management*, 4, 25–34 [in Ukrainian].

Myloserdna, I. M. (2016). The System of Political Power as a Condition for the Stable Development of the Political Process: The American Model. *Current Issues of Politics*, 58, 202–214 [in Ukrainian].

Radziievska, T. V. (2010). *Essays on conceptual analysis and text linguistics. Text – Society – Culture – Linguistic Personality*. State Enterprise “Informatsiino-analitychne ahentstvo” [in Ukrainian].

Stetsenko, N., & Viktoruk, S. (2024) Lexical and grammatical features of the US Constitution. *Bulletin of Science and Education*, 4(22), 499–512 [in Ukrainian]. [https://doi.org/10.52058/2786-6165-2024-4\(22\)-499-511](https://doi.org/10.52058/2786-6165-2024-4(22)-499-511)

Viktoruk, S. O., & Stetsenko, N. M. (2024). Lexical features of the text of the U.S. Constitution. In *Foreign Languages in the Modern Communicative Space* (pp. 12–14). Kherson National Technical University [in Ukrainian].

Volivetska, M. V. (2019). *Main provisions of the U.S. Constitution of 1787*. In *Litopysets. “Human Rights: Historical Dimension and Modern Trends (to the 70th Anniversary of the Adoption of the Universal Declaration of Human Rights)”* (pp. 138–141). Zhytomyr Ivan Franko State University [in Ukrainian].

Zelenska, O. P. (2020b). Main characteristics of linguistic means in American legal discourse (based on the Bill of Rights). In *Development of Science in the 21st Century* (pp. 81–88). Scientific and Information Centre “Znannia” [in Ukrainian].

Zelenska, O. P. (2020a). Some grammatical peculiarities of constitutional discourse construction (based on the Constitution of the United States). *Language and Culture*, 22, VII, 43–52 [in Ukrainian].

Zelenska, O. P. (2023a). Some lexical peculiarities of constitutional discourse construction (based on the Constitution of the United States). *Language and Culture*, 24, 1, 32–39 [in Ukrainian].

Zelenska, O. P. (2023b). Some lexical peculiarities of the constitutional discourse construction (based on the Constitution of the United States). *Bulletin of Science and Education*, 1(7), 87–99 [in Ukrainian]. [https://doi.org/10.52058/2786-6165-2023-1\(7\)-87-99](https://doi.org/10.52058/2786-6165-2023-1(7)-87-99)

ILLUSTRATIVE MATERIALS

Articles of Confederation and Perpetual Union. <https://www.archives.gov/milestone-documents/articles-of-confederation>

Constitution of the United States. <https://www.senate.gov/about/origins-foundations/senate-and-constitution/constitution.htm>

Отримано редакцією журналу Received: 16.06.25

Прорецензовано / Revised: 23.06.25

Схвалено до друку / Accepted: 25.06.25

Oleksiy TERTYCHNYY, PhD Student, Junior Researcher

ORCID ID: 0009-0006-1479-8510

e-mail: o.tertychnyy@gmail.com

O. O. Potebnia Institute of Linguistics National Academy
of Sciences of Ukraine
Kyiv, Ukraine

VERBALISATION OF KEY CONCEPTS OF CONSTITUTIONAL LAW IN THE TEXT OF THE CONSTITUTION OF THE UNITED STATES

Background. In the modern global information space, particularly its segment oriented toward Western cultural values, the United States is conceptualised as a model of long-standing democratic tradition in state-building and legal regulation of public life. The foundation of North American democracy is embedded in the text of the U. S. Constitution, which has remained virtually unchanged for nearly a quarter of a millennium. This text verbalises the key concepts that form the legal segment of the American linguistic worldview. Its significance for Ukraine is determined by the role of the United States as the country's primary strategic partner.

Methods. The study employs a linguo-conceptual approach, which involves the analysis of verbal markers representing the key concepts

articulated in the text (in this case, those belonging to the legal segment of the worldview).

Results. Based on textual verbal markers – at the levels of lexemes, collocations, sentences, and larger textual fragments – the study identifies and analyses the general principles of conceptualising the STATE in the U.S. Constitution, the specifics of conceptualising the type and structure of the STATE, the concept of the federal STATE as a key element of the American legal and political system, the conceptualisation of the POWER trichotomy as the legal foundation of balance in a democratic society, the conceptualisation of SECULARISM in law and legal syncretism, the UNDEMOCRATIC (NON-EGALITARIAN) legal concepts of the original text of the Constitution, the Bill of Rights (Amendments 1–10) as a verbalisation of the concept of HUMAN RIGHTS, and subsequent amendments as markers of the legal system's evolution.

Conclusions. Overall, the U.S. Constitution verbalises the macroconcepts of DEMOCRACY and FEDERALISM (with a dialectical balance between the rights of individual STATES and the federal GOVERNMENT). The text reflects key concepts underpinning the American state-legal order: the SECULAR nature of power and law (i.e., the absence of sacral authority), the REPUBLICAN (anti-monarchical) and EGALITARIAN (anti-hierarchical) nature of the state (with non-egalitarian elements of the original text – particularly in relation to the rights of women, Indigenous peoples, and African Americans — subsequently corrected through amendments), the SEPARATION OF POWERS (the balance between the legislative, executive, and judicial branches), and the CENTRALISATION OF POWER (a strong presidency in the absence of a prime minister). A historically conditioned feature of LEGISLATIVE power inherited from British governance is the BICAMERAL structure of the U. S. Congress, where U.S. states replace British counties. Among the specific features of the American legal system, compared to other Western legal traditions, verbalised in the Constitution is the mechanism of INDIRECT ELECTIONS via the system of ELECTORS.

Key words: linguistic worldview, concept, verbalisation, conceptual synonyms, conceptual antonyms (oppositions), text of the U. S. Constitution.

Автор заявляє про відсутність конфлікту інтересів. Спонсори не брали участі в розробленні дослідження; у зборі, аналізі чи інтерпретації даних; у написанні рукопису; у рішенні про публікацію результатів.